

UDK: (4.672EEZ):341.018:35.077.6:63.012.8:159.923:528.85+531.37(497.11)(431.42)

Mr Slobodan N. Ilijić¹

PROPISI EVROPSKE UNIJE

EVROPSKA UNIJA POČELA DA PRIMENJUJE OPŠTU UREDBU O ZAŠTITI PODATAKA

1. Evropska unija je 25. maja 2018. počela da primenjuje Uredbu 2016/679 Evropskog parlamenta i Veća od 27. aprila 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi sa obradom ličnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka. Reč je o Opštoj uredbi o zaštiti podataka (dalje u tekstu: Opšta uredba). Sa 25. majem 2018. godine stavljena je van snage i Direktiva 95/46/EZ o zaštiti podataka u vezi s obradom ličnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka. Drugim rečima, s početkom primene Opšte uredbe, stavljena je van snage Direktiva iz 2005. godine.

2. Zaključenjem Sporazuma o pridruživanju i saradnji između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane, i Srbije, s druge strane (*Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori*, br. 83/2008), država Srbija je preuzela obavezu da svoje zakonodavstvo usaglašava sa EU. Prema članu 81. tog sporazuma, Srbija je u obavezi da svoje zakonodavstvo, koje se odnosi na zaštitu ličnih podataka, usaglašava sa EU i međunarodnim konvencijama o privatnosti, tako da joj predstoji da to učini i sa Opštom uredbom. Toj obavezi podleže i važeći republički zakon, tj. Zakon o zaštiti podataka o ličnosti (*Službeni glasnik RS*, br. 97/2008, 104/2009 – dr. zakona, 68/2012 – odluka US i 107/2012). Posle usaglašavanja domaćeg zakonodavstva sa Opštom uredbom uslediće u Srbiji obaveze na polju zaštite podataka za sva privredna društva na koja se ona odnosi, pa i sva društava za osiguranje i reosiguranje.

3. Međutim, ona društva za osiguranje i reosiguranje koja imaju sedište u Srbiji a posluju na teritoriji EU imaju obavezu da već posle 26. maja 2018. godine direktno primenjuju Opštu uredbu. Ovo stoga što se Opšta uredba primenjuje i na one pravne subjekte, dakle ona društva za osiguranje i reosiguranje, koji nemaju

¹ Autor je član Predsedništva Udruženja pravnika Srbije
I-mejl: slobodanilijic@yahoo.com
Rad je primljen: 12. 7. 2018.
Rad je prihvaćen: 16. 7. 2018.

sedište u EU, ali posluju odnosno nude usluge osiguranja i reosiguranja licima ispitanicima u EU. Opšta uredba se primenjuje i na njih zato što oni obrađuju lične podatke tih lica ispitanika. Pri tome, Opšta uredba je objavljena u službenom glasilu EU 27. aprila 2016. godine i znatno je oštrija od prethodne direktive, pa je trebalo da protekli dvogodišnji period posluži da se društva za osiguranje i reosiguranje koja posluju na teritoriji EU a imaju sedište u Srbiji pripreme za početak primene nove uredbe na teritoriji EU. Vreme će pokazati u kojoj su se meri ta društva pripremila za primenu Opšte uredbe.

4. Opšta uredba primenjuje se kako na automatizovanu tako i na neautomatizovanu obradu ličnih podataka, bez obzira na to da li su posredi delovi sistema skladištenja tih podataka ili oni namenjeni skladištenju. Opšta uredba ne primenjuje se na lične podatke koji su od značaja za nacionalnu bezbednost, na zajedničku spoljnu bezbednosnu politiku EU, na sprovođenje istražnih postupaka, na otkrivanje ili krivično gonjenje, na aktivnosti fizičkih lica za sopstvene potrebe.

5. Teritorijalno dejstvo primene Opšte uredbe o zaštiti podataka obuhvatilo je obradu ličnih podataka u okviru aktivnosti poslovnog sedišta rukovoca ili obrađivača u EU, nezavisno od toga da li se obrada podataka obavlja u Uniji ili izvan nje. Opšta uredba odnosi se na obradu ličnih podataka ispitanika u EU, koju obavlja rukovalac obradom ili obrađivač bez poslovnog sedišta u Evropskoj uniji, ako su aktivnosti obrade povezane s nuđenjem usluga osiguranja i reosiguranja tim ispitanicima u EU, nezavisno od toga da li bi ispitanik trebalo da izvrši plaćanje u Uniji, kao i nezavisno od praćenja njegovog ponašanja dokle god se nalazi na teritoriji EU.

6. U članu 4. Opšte uredbe u 26 tačaka definisani su osnovni pojmovi ove uredbe. Neki od tih pojmova biće prikazani u narednim podtačkama. **6.1.** Među osnovne pojmove svakako spada odgovor na pitanje šta čini podatke o ličnosti. Prema tač. 1, podaci o ličnosti su svi podaci koji se odnose na fizičko lice čiji je identitet određen ili se može odrediti (dalje u tekstu: lice na koje se podaci odnose); fizičko lice čiji se identitet može odrediti posredno ili neposredno, posebno pomoću identifikatora kao što su ime, idenfikacioni broj, podaci o lokaciji, mrežni identifikator, ili pomoću jednog ili više faktora svojstvenih za fizički, fiziološki, genetski, mentalni, ekonomski, kulturni ili društveni identitet tog fizičkog lica. **6.2.** Posle definisanja pojma podataka o ličnosti, važan je odgovor na pitanje šta obuhvata pojam obrade. Pojam obrade obuhvata svaki postupak ili skup postupaka koji se vrše nad podacima o ličnosti ili nad skupovima takvih podataka, automatizovano ili neautomatizovano, kao što su prikupljanje, evidentiranje, organizacija, strukturiranje, skladištenje, prilagođavanje ili izmena, pronalaženje, vršenje uvida, upotreba, otkrivanje prenosom, širenjem ili stavljanjem na raspolaganje na drugi način, usklađivanje ili kombinovanje, ograničavanje, brisanje ili uništavanje. **6.3.** Jedan od specifičnih pojmova od značaja za razumevanje ove uredbe jeste pojam pseudonimizacija. Taj pojam označava obradu podataka o ličnosti na takav način da podaci više ne mogu da se povežu s konkretnim

licem na koje se odnose bez korišćenja dodatnih informacija, pod uslovom da se takve dodatne informacije čuvaju odvojeno te da se na njih primenjuju tehničke i organizacione mere kako bi se obezbedilo da podaci ne mogu da se povežu s fizičkim licem čiji je identitet određen ili se može odrediti. **6.4.** U tač. 7. ovog člana definisan je u Opštoj uredbi često korišćen pojam rukovaoca. Rukovalac je fizičko ili pravno lice, organ vlasti, agencija ili drugo telo koje samo ili zajedno s drugim telima određuje svrhe i sredstva obrade podataka o ličnosti; kada su svrhe i sredstva takve obrade utvrđeni pravom EU ili pravom države članice, rukovalac ili posebni kriterijumi za njegovo imenovanje mogu biti propisani pravom EU ili pravom države članice. **6.5.** U tač. 8. ovog člana definisan je pojam *obrađivač*, takođe često korišćen u Opštoj uredbi. *Obrađivač* je fizičko ili pravno lice, organ vlasti, agencija ili drugo telo koje obrađuje podatke o ličnosti u ime rukovaoca.

7. Važno poglavlje Opšte uredbe predstavljaju načela obrade ličnih podataka. **7.1.** Prvo načelo glasi: obrada ličnih podataka mora da bude zakonita, poštena i transparentna. To znači da zakonom moraju da budu taksativno određeni slučajevi obrade i uslovi pod kojima se može vršiti obrada ličnih podataka. Smatra se da je obrada zakonita ako je ispunjen najmanje jedan od sledećih uslova: a) da je lice na koje se podaci odnose dalo svoj pristanak za obradu podataka o sebi za jednu ili više konkretnih svrha; b) da je obrada potrebna radi izvršenja ugovora u kojem je lice na koje se podaci odnose ugovorna strana ili radi preduzimanja mera na zahtev takvog lica pre zaključenja ugovora; v) da je obrada potrebna za izvršavanje zakonske obaveze koja se primenjuje na rukovaoca obradom; g) da je obrada potrebna radi zaštite interesa lica na koje se podaci odnose ili drugog fizičkog lica; d) da je obrada potrebna za izvršavanje zadatka koji se obavlja u javnom interesu ili u okviru izvršavanja službenih ovlašćenja dodeljenih rukovaocu obradom; đ) da je obrada potrebna zbog legitimnih interesa čijem ostvarivanju teži rukovalac obradom ili treće lica, osim kada nad tim interesima preovlađuju interesi osnovnih prava i sloboda lica na koje se podaci odnose, koji zahtevaju zaštitu podataka o ličnosti, pogotovo ako je lice na koje se podaci odnose dete. **7.2.** Načelo transparentnosti i poštenja nalaže da svaka informacija i komunikacija u vezi s obradom ličnih podataka bude lako dostupna i razumljiva i da se upotrebljava jasan i jednostavan jezik. Svrha obrade podataka mora da bude ograničena i određena zakonom. **7.3.** Opšta uredba predviđa kao načelo smanjenje količine podataka koji se obrađuju. Lični podaci trebalo bi da budu primereni, bitni i ograničeni na ono što je nužno za svrhe u koje se obrađuju. Smanjenje količine podataka, kao načelo, obuhvata i to da se period u kome se podaci obrađuju svede na minimum. Rukovalac obradom treba da odredi rok za brisanje ili periodično preispitivanje kako bi se obezbedilo da se lični podaci ne drže duže nego što je potrebno. **7.4.** Načelo tačnosti odnosi se pre svega na obrađivača u postupku obrade, ali i na rukovaoca u smislu da treba da preduzme razumne mere da obezbedi ispravljanje ili brisanje netačnih ličnih

podataka. **7.5.** U vezi sa skladištenjem podataka o ličnosti, Opšta uredba je predvidela načelo ograničenja skladištenja. **7.6.** Načelo celovitosti i poverljivosti obavezuje obrađivača da podatke obrađuje na celovit način, uz poštovanje poverljivosti. To načelo podrazumeva i sprečavanje neovlašćenog pristupa ličnim podacima i opremi što se koristi pri njihovoj obradi. **7.7.** Obrađivač odgovora za to da postupak obrade podataka bude saglasan s načelima i procedurama predviđenim Opštom uredbom. On je dužan da dokaže da se pridržavao načela Opšte uredbe.

8. Opšta uredba je detaljnije i preciznije utvrdila prava ispitanika nego što je to bilo urađeno u prethodnoj direktivi. **8.1.** Ispitanik ima pravo na informisanje o obradi svojih ličnih podataka i to na jasan i razumljiv način. To pravo je nezavisno od toga da li se podaci prikupljaju neposredno od ispitanika ili ne. **8.2.** Ispitaniku je omogućeno pravo na pristup podacima, odnosno pravo da dobije potvrdu od rukovaoca da se njegovi lični podaci obrađuju. Ispitaniku je omogućen pristup informacijama o svrsi obrade, izvoru prikupljanja, kategoriji ličnih podataka i primaocima ličnih podataka, kao i razdoblju skladištenja. Omogućeno mu je pravo na ograničenje obrade, na ispravku i brisanje, na pritužbu nadzornom organu i pristup automatizovanom načinu donošenja odluka. **8.3.** Pravo na ispravku obuhvata pravo ispitanika da traži ispravku, ali i da dopuni nepotpune podatke davanjem dodatne izjave. **8.4.** Pravo na brisanje podataka omogućava ispitaniku da traži brisanje podataka pod sledećim uslovima: da podaci više nisu potrebni za svrhu za koju su prikupljeni; da je povučena i/ili opozvana saglasnost na osnovu koje su podaci prikupljeni; da su lični podaci nezakonito obrađeni. **8.5.** Pravo na ograničenje obrade podrazumeva mogućnost ispitanika da od rukovaoca obradom traži ograničenje obrade ličnih podataka. U situacijama kada dođe do ograničenja obrade, podaci se ipak mogu obrađivati ako postoji saglasnost ispitanika ako se radi o postavljenju, obradi ili ostvarivanju pravnih zahteva, ako se radi o zaštiti prava drugog fizičkog ili pravnog lica, odnosno ako se radi o javnom interesu. **8.6.** Pravo na prenosivost omogućava ispitaniku da prenese drugom rukovaocu svoje podatke koje je dao prethodnom rukovaocu u strukturiranom, uobičajeno upotrebljivom i mašinski čitljivom obliku. To će biti situacije kada se obrada obavlja na osnovu saglasnosti i ugovora i kada se obrada vrši na automatski način. **8.7.** Pravo na prigovor ispitanika znači pravo ispitanika da u svakom trenutku može da podnese prigovor na obradu ličnih podataka, koja se na njega odnosi, ako se podaci obrađuju u skladu s članom 6. stav 1. tač. 1e i 1f Opšte uredbe. To su slučajevi obrade podataka u javnom interesu i po službenom ovlašćenju. U tim situacijama rukovalac obradom te podatke ne može da obrađuje dalje ukoliko ne dokaže da za takvu obradu postoji legitimni javni interes koji prevazilazi lični interes ispitanika što je podneo prigovor. Pravo na prigovor ispitanika proteže se i na situacije kada se njegovi lični podaci obrađuju za potrebe marketinga, za potrebe informacionog društva, za potrebe statističkih istraživanja i ispitivanja, osim u situacijama kada se radi o ovakvim postupcima u javnom interesu. **8.8.** Opšta uredba predvidela je pravo

država članica da se zakonom ograniče prava ispitanika, ali samo u slučajevima kada to predstavlja nužnu razumnu meru u demokratskom društvu za zaštitu nacionalne bezbednosti, odbrane zemlje i javne bezbednosti.

9. Opšta uredba je razradila odgovornost rukovaoca obradom podataka. Rukovalac obradom podataka treba da primenjuje odgovarajuće tehničke i organizacione mere kako bi osigurao da se obrada vrši u skladu sa Opštom uredbom i kako bi to mogao da dokaže. Tehničke i organizacione mere su odgovarajuće ako zavise od prirode, obima, okolnosti i svrhe obrade, kao i rizika od različitog stepena verovatnoće i ozbiljnosti za prava i slobode fizičkih lica. Pored tehničkih i organizacionih mera, rukovalac prilikom obrade treba da primenjuje i odgovarajuća sredstva obrade, među kojima su pseudonimizacija, koja je predviđena za delotvorno sprovođenje načela zaštite podataka, zatim korišćenje najmanjeg mogućeg obima podataka i dr. Pored toga, rukovalac obrade mora da poštuje odobrene kodekse ponašanja i odobrene mehanizme sertifikacije. Poštujući odobrene kodekse ponašanja i odobrene mehanizme sertifikacije, rukovalac dokazuje da je njegov rad usklađen sa zahtevima iz Opšte uredbe.

10. Četvrto poglavlje Opšte uredbe pod naslovom Rukovalac i obrađivač interesantno je s praktične strane za delatnost osiguranja utoliko što uvodi službeno lice za zaštitu podataka. Naime, rukovalac i obrađivač imenuju službeno lice za zaštitu podataka. Opšta uredba je predvidela da se to lice imenuje na osnovu stručnih kvalifikacija, a naročito stručnog znanja o pravu i praksi na području zaštite podataka i sposobnosti da izvršava zadatke propisane u članu 39. Opšte uredbe (informiše i savetuje rukovaoca ili obrađivača, prati poštovanje Opšte uredbe, pruža savete u pogledu učinka zaštite podataka, saraduje s nadzornim organom i sl.). Opšta uredba regulisala je poziciju službenog lica za zaštitu podataka drugačije za javnu upravu, drugačije za oblast pravosuđa, ali za delatnost osiguranja može da bude interesantno što to lice može da deluje na nivou udruženja i drugih tela koja predstavljaju rukovaoca ili obrađivača. Drugim rečima, položaj ovog službenog lica treba da bude takav da je na odgovarajući način i blagovremeno uključen u sva pitanja koja se tiču zaštite podataka, kao i da neposredno odgovara najvišem nivou rukovodstva u društvu za osiguranje i reosiguranje. To službeno lice, saglasno Opštoj uredbi i pravu EU, odnosno država članica, obavezno je da čuva tajne u vezi sa obavljanjem svojih zadataka.

11. Opšta uredba predvidela je generalno ovlašćenje za države članice i organe za nadzor u oblasti zaštite podataka, kao i čelne organe EU, da promovišu primenu ove uredbe, a naročito da podstaknu donošenje kodeksa ponašanja u pogledu njene primene, odnosno da noveliraju postojeće kodekse u skladu s Uredbom. Metodom enumeracije Opšta uredba je precizirala aspekte odnosno pojedina pitanja koja bi valjalo obuhvatiti u novom kodeksu, ili u noveliranom kodeksu ponašanja pri obradi podataka o ličnosti.

12. Opšta uredba je obavezala države članice da konstituišu jedan ili više nadzornih organa javne vlasti koji bi bili odgovorni za praćenje primene ove uredbe. Prema odredbama Opšte uredbe, to praćenje primene usmereno je najpre u pravcu zaštite prava i sloboda fizičkih lica u vezi s obradom i olakšavanjem protoka podataka o ličnosti. U odredbama Opšte uredbe istaknuto je da taj nadzorni organ ili više njih treba da budu nezavisni u svom radu. Precizirano je u odredbama te uredbe da član ili članovi nadzornog organa u obavljanju svojih dužnosti i vršenju ovlašćenja ne smeju da budu izloženi neposrednom ili posrednom uticaju, niti smeju od ma koga da traže ili primaju instrukcije. Prema odredbama Opšte uredbe, član ili članovi nadzornog organa moraju da se uzdrže od svih radnji koje nisu u skladu s njihovim dužnostima, tako da tokom ovog svog mandata ne smeju da obavljaju poslove nespojive sa svojim dužnostima, a sve to nezavisno od toga da li su za te dužnosti plaćeni ili ne. Valja se podsetiti da je u Srbiji u vreme važenja ranije direktive donet Zakon o zaštiti podataka o ličnosti (*Službeni glasnik RS*, br. 97/2008, 104/2009 – dr. zakona, 68/2012 – US i 107/2012). Na osnovu tog zakona, Narodna skupština je izabrala poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti.

13. Opšta uredba je predvidela sankcije za povredu njenih odredaba. Po pravilu se radi o administrativnim novčanim kaznama. One se kreću u rasponu od 10.000.000 do 20.000.000 evra, a za privredna društva u rasponu od 2% do 4% ukupnog godišnjeg prometa u svetu za prethodnu finansijsku godinu, u zavisnosti od toga koji je iznos veći.